



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) [http: //www.imkby.gr](http://www.imkby.gr) - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/217 Έν Καισαριανῇ τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 2024



ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 291η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους Πρεσβυτέρους
τούς Ἱεροκήρυκες καί τούς Ἐφημερίους
τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους
καί τίς Ὀσιώτατες Μοναχές
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ

Θέμα : «Ἀνάσταση»

Ἀνάσταση

Τοῦ Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ

Ἡ βιβλική ιδέα τῆς ἀναστάσεως δέν μπορεῖ νά συγκριθεῖ καθόλου μέ τήν ἐλληνική ιδέα τῆς ἀθανασίας. Σύμφωνα μέ τήν ἐλληνική ἀντίληψη, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἄφθαρτη ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τῆ φύση, εἰσέρχεται στὴ θεϊκὴ ἀθανασία μόλις ὁ θάνατος τὴν ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος. Σύμφωνα μέ τὴ βιβλικὴ ἀντίληψη, ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο εἶναι καταδικασμένο ἀπὸ τὴν παροῦσα κατάστασή του νά ὑποκύψει στὴν ἐξουσία τοῦ Θανάτου: ἡ ψυχὴ θά μείνει αἰχμάλωτη στὸν ᾄδη, ἐνῶ τὸ σῶμα θά σαπίσει στὸν τάφο. Αὐτό θά εἶναι ὅμως μιά μεταβατικὴ κατάσταση, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος θά ξαναστηθεῖ ζωντανός μέ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅπως ξανασηκώνεται κανεὶς ἀπὸ τὴ γῆ ὅπου κείτεται, ὅπως ἀνανήφει κανεὶς ἀπὸ τὸν ὕπνο του. Διατυπωμένη ἤδη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ιδέα τῆς ἀναστάσεως ἀποβαίνει τὸ κέντρο τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδας τῶν χριστιανῶν, ἀφότου ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ξανάρθε στὴ ζωὴ, ὡς «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»¹.

¹ Κολοσσαεῖς 1, 18.

Α . Παλαιά Διαθήκη

I. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἡ πρώτη καί κυρίαρχη διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού τονίζεται ὅτι ὁ Θεός εἶναι Κύριος τῆς ζωῆς. Οἱ φυσιολατρικές θρησκείες τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς ἔδιναν ἐξέχουσα θέση στό μύθο τοῦ Θεοῦ πού πεθαίνει κι ἀνασταίνεται, δραματική παράσταση μιᾶς κοινῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας πού συνοψίζεται στό ἀνοιξιάτικο ξαναφανέρωμα τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπό τή χειμερινή της νάρκη. Ὁ Ὅσιρις στήν Αἴγυπτο, ὁ Ταμμούζ στή Μεσοποταμία καί ὁ Βάαλ στή Χαναάν (πού τά μεταγενέστερα χρόνια ἔγινε Ἄδωνις) ἦταν θεοί αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Τό δράμα τους, πού ἀνάγεται στόν ἀρχέγονο καιρό ἐπαναλαμβάνόταν ἀδιάκοπα στή φυσική ἀνακύκληση. Μέ τήν ἀναπαράσταση τοῦ δράματος σέ μιᾶ ἱερή τελετή, πίστευαν πώς οἱ τελετουργίες συντελοῦσαν στήν ἀποτελεσματική φυσική ἀνανέωση, τόσο σημαντική γιά τούς ποιμενικούς καί ἀγροτικούς πληθυσμούς.

Εὐθύς ἐξαρχῆς ὅμως, ἡ ἀποκάλυψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κόβει ἀπόλυτα κάθε δεσμό μὲ αὐτή τή μυθολογία καί τίς τελετουργίες πού τή συνοδεύουν. Ὁ μοναδικός Θεός εἶναι καί ὁ μοναδικός κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου: «*Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾄδου καὶ ἀνάγει*»², γιατί ἡ δύναμή του φθάνει ἀκόμα καί στόν ἴδιο τόν ᾄδη³. Ἔτσι, καί ἡ ἀνοιξιάτικη ἀναγέννηση τῆς φύσεως εἶναι ἡ ἐπενέργεια τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματός του⁴. Αὐτό ἀληθεύει πολύ περισσότερο

² Ἀ Βασιλειῶν 2,6 Δευτερονομίου 32, 39.

³ Ἀμώς 9, 2. Ψαλμοῦ 138, 8.

⁴ Βλ Γενέσεως 1, 11 ἐξ. 22.28. 8,22. Ψαλμοῦ 103.29 ἐξ.

για τούς ανθρώπους. Αυτός λυτρώνει την ψυχή τους από τό λάκκο⁵ (δηλαδή στον τάφο) και τούς ξαναδίνει τη ζωή⁶. Δεν εγκαταλείπει στον ἄδη την ψυχή των φίλων του και δεν τούς αφήνει νά γνωρίσουν τη φθορά⁷. Αύτες οι ἐκφράσεις είναι χωρίς ἄλλο ὑπερβολικές, καί ἔχουν σκοπό νά ἐκφράσουν μία προσωρινή ἀποτροπή τοῦ θανάτου. Τά θαύματα ἀναστάσεως ὅμως πού ἐπιτελοῦν οἱ προφήτες Ἡλίας καί Ἑλισσαῖος⁸ δείχνουν ὅτι ὁ Θεός μπορεῖ νά ζωοποιήσῃ ἀκόμα καί τούς νεκρούς, ἀνακαλώντας τους ἀπό τόν ἄδη ὅπου εἶχαν κατέβει. Αύτες οἱ ἐπιστροφές στή ζωή προφανῶς δεν ἔχουν πιά τίποτα τό κοινό μέ τή μυθική ἀνάσταση των νεκρῶν θεῶν, ἐκτός ἀπό αὐτή τήν ἀναπαράσταση μέ κατηγορίες τοῦ χώρου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἀνάσταση εἶναι ἓνα ξανανέβασμα ἀπό τήν καταχθόνια ἄβυσσο στή γῆ των ζωντανῶν.

II. Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Σέ μία πρώτη σειρά κειμένων, αὐτή ἡ εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως χρησιμεύει γιά νά ἐκφράσῃ τή συλλογική ἐλπίδα τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Χτυπημένος ἀπό τίς τιμωρίες τοῦ Θεοῦ, ὁ λαός αὐτός μοιάζει μ' ἓναν ἄρρωστο πού τόν παραμονεύει ὁ θάνατος⁹, ἢ μᾶλλον μ' ἓνα

⁵ Ψαλμοῦ 102,4.

⁶ Ψαλμοῦ 40, 3. 79.19.

⁷ Ψαλμοῦ 15.10 ἐξ.

⁸ Ἰ Βασιλειῶν 17, 11-23. Δ Βασιλειῶν 4,33 ἐξ. 13.21.

⁹ Βλ. Ἡσαΐου 1,5 ἐξ.

πτῶμα πού ἔγινε λεία τοῦ Θανάτου. Ἄν ὅμως μετανοήσῃ, ὁ Κύριος δέ θά τόν ξαναφέρει στή ζωή: *«Πορευθῶμεν καί ἐπιστρέψωμεν πρὸς Κύριον!... Ὑγιαίνει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐξαναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ»*¹⁰.

Δέν εἶναι αὐτή μιά ἀπλή ἀνθρώπινη εὐχή, γιατί οἱ προφητικές ἐπαγγελίες μαρτυροῦν ρητά πῶς ἔτσι πρόκειται νά γίνῃ. Μετά τή δοκιμασία τῆς ἐξορίας, ὁ Θεός θ' ἀναστήσῃ τό λαό του, ὅπως, στό ὄραμα τοῦ Ἰεζεκιήλ, ξαναδίνει τή ζωή στά ξερά ὅστᾳ¹¹. Θά ξυπνήσῃ τήν Ἰε-ρουσαλήμ καί θά τήν κάνει νά σηκωθεῖ ἀπό τό χῶμα ὅπου κειτόταν σάν πεθαμένη¹². Θά κάνει νά ξαναζήσουν οἱ νεκροί, νά ξαναζωντανέψουν τά πτώματά τους, νά ξυπνήσουν ὅσοι κοιμοῦνται στό χῶμα¹³. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιά ἀνάσταση μεταφορική, ἀλλά καί γι' ἀληθινὴ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τήν ἐξουσία τοῦ ἄδῃ: *«Ποῦ ἡ δίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδῃ;»*¹⁴. Ὁ Θεός νικᾷ λοιπόν τό θάνατο πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ του. Ἀκόμα καί τό πιστό μέρος τοῦ Ἰσραὴλ ὑπέκυψε, γιά ἓνα διάστημα, στήν ἐξουσία τοῦ ἄδῃ, ὅπως ὁ δοῦλος τοῦ Κυρίου πού πέθανε καί ἐνταφιάστηκε μαζί μέ τούς ἀνόμους¹⁵. Θά ἔρθῃ ὅμως ἡ μέρα πού, ὅπως ὁ Δοῦλος, καί τό *ὑπόλειμμα τῶν δικαίων* θά γίνῃ μακρόβιο, θά δεῖ τό φῶς καί θά διαμοιραστεῖ τά τρόπαια τῆς νίκης¹⁶. Πρόκειται γιά ἓνα πρῶτο, ἀκατάληπτο ἀκόμη σκιαγράφημα

¹⁰ Ὡσηέ 6,1 ἐξ.

¹¹ Ἰεζεκιήλ 37, 1-14.

¹² Ἡσαΐου 51,17. 60,1.

¹³ Ἡσαΐου 26,19.

¹⁴ Ὡσηέ 13, 14.

¹⁵ Ἡσαΐου 53, 8 ἐξ. 12.

¹⁶ Ἡσαΐου 53, 10 ἐξ.

μιάς έπαγγελίας τής αναστάσεως, χάρη στην όποία οί δίκαιοι πού πάσχουν θά δοϋν τελικά τόν Ύπερασπιστή τους νά προβάλλει καί ν' αναλαμβάνει τήν υπόθεσή τους¹⁷.

III. Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ή αποκάλυψη κάνει ένα ακόμη βήμα μέ τήν κρίση τής έποχής τών Μακκαβαίων (2^{ος} αιώνας)¹⁸. Ο διωγμός τοϋ Άντίοχου καί ή έμπειρία τοϋ μαρτυρίου θέτουν έντονα τό πρόβλημα τής άτομικής ανταποδόσεως. Αποτελεϊ βέβαια βασική πεποίθηση πώς πρέπει ν' αναμένει κανείς τή βασιλεία τοϋ Θεοϋ καί τόν τελικό θρίαμβο τοϋ λαοϋ τών Άγίων τοϋ Ύψίστου, πού τά ανήγγειλαν από καιρό οί προφήτες¹⁹. Άλλά οί άγιοι πού πέθαναν για τήν πίστη τί θ' απογίνουν; Ή αποκάλυψη τοϋ Δανιήλ, άπαντά: «*Καί πολλοί τών καθευδόντων έν γής χώματι έξεγερθήσονται, οϋτοι είς ζωήν αιώνιον καί οϋτοι είς όνειδισμόν καί είς αίσχύνην αιώνιον*»²⁰. Ή εικόνα λοιπόν πού χρησιμοποιεϊ ό Ίεζεκιήλ, καί ό Ήσαΐας στό κεφάλαιο 26 για τήν ανάσταση πρέπει νά κατανοηθεϊ ρεαλιστικά: ό Θεός θά ξανανεβάσει τούς νεκρούς από τόν άδη για νά συμμετάσχουν στή Βασιλεία. Ή νέα όμως ζωή στην όποία

¹⁷ Βλ. Ίώβ 19,25 έξ, όπως έπανερμηνεύεται στή Vulgata.

¹⁸ Οί Μακκαβαΐοι ήταν μιά ίουδαϊκή παράταξη (2ος αϊ. π.Χ.). Ο πρώτος άρχηγός τών Μακκαβαίων, ό Ματταθίας, είχε επαναστατήσει κατά των Σελευκιδών τής Συρίας καί συγκεκριμένα κατά τοϋ Άντίοχου Δ' Έπιφανοϋς (167 π.Χ.). Μετά τό θάνατο τοϋ Ματταθία, τόν άγώνα ανάλαβε ό γιός του, Ίούδας Μακκαβαΐος, από τόν όποιο πήρε καί τό όνομα του τό κίνημα αυτό, πού κατάφερε νά καταλάβει τήν Ίερουσαλήμ καί νά αποκαταστήσει την μονοθεϊστική λατρεία (χειμώνας 164/3 π.Χ.).

¹⁹ Δανιήλ 7,13 έξ. 27. Βλ. 44.

²⁰ Δανιήλ 12,2.

θά περάσουν δέ θά μοιάζει πιά μέ τή ζωή τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλά θά εἶναι μιά ζωή μεταμορφωμένη²¹. Αὕτη εἶναι ἡ ἐλπίδα πού στηρίζει τούς Μάρτυρες στή δοκιμασία τους: μποροῦν νά τοὺς σκοτώσουν σωματικά, ἀλλά ὁ Θεός πού δημιουργεῖ, ἀνασταίνει κιόλας²². Ἀντίθετα, γιά τούς ἀνόμους δέ θά ὑπάρξει ἀνάσταση ζωῆς²³. Ἀπό τή στιγμή αὕτη, ἡ διδασκαλία γιά τήν ἀνάσταση γίνεται κοινό κτῆμα τοῦ ιουδαϊσμοῦ. Ἄν ἡ αἵρεση τῶν σαδδουκαίων, προσκολλημένη στό παρελθόν, δέν τήν ἀποδέχεται²⁴, καί μάλιστα τήν εἰρωνεύεται μέ γελοῖες ἐρωτήσεις²⁵, τήν κηρύττουν ὅμως οἱ φαρισαῖοι ὅπως καί ἡ αἵρεση ἀπό τήν ὁποία προέρχεται τό βιβλίο τοῦ Ἐνώχ (πιθανῶς ὁ παλαιός Ἑσσαϊσμός). Ἐνῶ ὅμως ὀρισμένοι τήν ἐρμηνεύουν ὑλιστικά, τό βιβλίο τοῦ Ἐνώχ παρουσιάζει μιά πολύ πνευματική ἄποψη: ὅταν οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν θά σηκωθοῦν ἀπό τόν ἅδη γιά νά ξαναγυρίσουν στή ζωή, θά μποῦν στό μεταμορφωμένο σύμπαν πού ἐπιφυλάσσει ὁ Θεός γιά τό «μέλλοντα κόσμος». Αὕτη εἶναι καί ἡ ἀντίληψη πού ἀποδέχεται ὁ Ἰησοῦς: «ἐν τῇ ἀναστάσει ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν»²⁶.

Β . Καινή Διαθήκη

I. Ο ΠΡΩΤΟΤΟΚΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

²¹ Δανιήλ 12, 3.

²² Β' Μακκαβαίων 7,9.11.22: 14 46.

²³ Β' Μακκαβαίων 7, 14.

²⁴ Πράξεων 23, 8.

²⁵ Ματθαίου 22, 23-28 πρλ.

²⁶ Ματθαίου 22, 30.

Ι. Προοίμια. - Ὁ Ἰησοῦς δέν πιστεύει μόνο στήν ἀνάστασι τῶν δικαίων τήν ἔσχατη ἡμέρα. Ξέρει πῶς τό μυστήριό τῆς ἀναστάσεως πρέπει νά ἐγκαινιστεῖ ἀπό τόν ἴδιο, στόν ὁποῖον ἔδωσε ὁ Θεός τήν κυριότητα πάνω στή ζωή καί στό θάνατο. Φανερώνει αὐτή τή δύναμη πού ἔλαβε ἀπό τόν Πατέρα, ξαναφέρονοντας στή ζωή πολλούς νεκρούς γιά τούς ὁποίους τόν παρακάλεσαν: τήν κόρη τοῦ Ἰαείρου²⁷, τό γιό τῆς χήρας τῆς Ναϊν²⁸, τό φίλο Του Λάζαρο²⁹. Αὐτές οἱ ἀναστάσεις, πού θυμίζουν τά θαύματα τῶν προφητῶν, ἀποτελοῦν ἤδη τή συγκαλυμμένη ἐξαγγελία τῆς δικῆς Του ἀναστάσεως, ἡ ὁποία θά εἶναι ὅμως τελείως διαφορετικῆς φύσεως. Σ' αὐτά ὁ Ἰησοῦς προσθέτει σαφεῖς προαγγελίες: ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου πρέπει νά πεθάνει καί ν' ἀναστηθεῖ τήν τρίτη ἡμέρα³⁰. Μιά τέτοια προαγγελία, σύμφωνα μέ τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο, εἶναι τό «σημεῖον Ἰωνᾶ»: «ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας»³¹. Εἶναι ἀκόμα τό «σημεῖον» τοῦ Ναοῦ: «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν», «ἔλεγε δὲ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ»³². Αὐτή ἡ ἐξαγγελία μιᾶς ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν παραμένει ἀκατανόητη καί γιά τούς ἴδιους τούς Δώδεκα³³. Ἀκόμα περισσότερο εἶναι

²⁷ Μάρκου 5, 21 -42 πρλ.

²⁸ Λουκᾶ 7, 11-17.

²⁹ Ἰωάννου 11.

³⁰ Μάρκου 8.31: 9.31: 10.34 πρλ.

³¹ Ματθαίου 12, 40.

³² Ἰωάννου 2,19 ἐξ. βλ. Ματθαίου . 26, 61 πρλ.

³³ Μάρκου . 9, 10.

άκατανόητη για τούς έχθρους του Ἰησοῦ, πού τήν παίρνουν ως άφορμή για νά ζητήσουν νά φρουρηθεῖ ὁ τάφος του³⁴.

2. *Ἡ πασχαλινή ἐμπειρία.* Οἱ Δώδεκα δέν εἶχαν λοιπόν ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ ἐξαγγελία τῆς Ἀναστάσεως ἀπό τίς Γραφές ἀφοροῦσε προπάντων τόν ἴδιο τόν Ἰησοῦ³⁵. Γι' αὐτό καί ὁ θάνατος καί ὁ ἐνταφιασμός Του τούς ἔκαναν ν' ἀπελπιστοῦν³⁶. Τίποτα ἄλλο δέν μπορεῖ νά τούς ὁδηγήσει στήν πίστη ἐκτός ἀπό τήν πασχαλινή ἐμπειρία. Ἡ εὕρεση τοῦ κενοῦ τάφου δεν ἀρκεῖ για νά τούς πείσει, γιατί θά μποροῦσε νά ἐρμηνευτεῖ σάν ἀπλή ἐξαφάνιση τοῦ πτώματος³⁷: μόνο ὁ Ἰωάννης πιστεύει ἀμέσως³⁸.

Στή συνέχεια ὁμως ἀρχίζουν οἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος. Ὁ κατάλογος πού παραθέτει ὁ Παῦλος³⁹ καί ὁ κατάλογος τῶν Εὐαγγελιστῶν δέν συμπίπτουν ἀπόλυτα. Ὁ ἀκριβής ἀριθμός ὁμως λίγο ἐνδιαφέρει. Ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίζεται «ἐπὶ ἡμέρας πλείους»⁴⁰ ἢ ἀκριβέστερα «δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα»⁴¹, ὡς τήν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεώς Του. Οἱ διηγήσεις ὑπογραμμίζουν τό συγκεκριμένο χαρακτήρα αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων: αὐτός πού ἐμφανίζεται εἶναι πράγματι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπό Ναζαρέτ. Οἱ Ἀπόστολοι Τόν βλέπουν καί Τόν

³⁴ Ματθαίου . 27, 63 ἐξ.

³⁵ Ἰωάννου 20, 9.

³⁶ Βλ. Μάρκου . 16, 14: Λουκᾶ 24, 21-24.37. Ἰωάννου 20,19.

³⁷ Λουκᾶ 24, 11 ἐξ. Ἰωάννου 20, 2.

³⁸ Ἰωάννου 20, 8.

³⁹ Ἀ Κορινθίους 15, 5 ἐξ.

⁴⁰ Πράξεων 13, 31.

⁴¹ Πράξεων 1, 3.

ἀγγίζουσιν⁴² τρῶνε μαζί Του⁴³. Εἶναι κοντά τους, ὄχι σάν φάντασμα, ἀλλά μέ τό σῶμα Του⁴⁴. Αὐτό τό σῶμα ὅμως δέν ὑπόκειται στους συνηθισμένους περιορισμούς τῆς ἐπίγειας ζωῆς⁴⁵. Ὁ Ἰησοῦς ἐπαναλαμβάνει βέβαια τίς πράξεις πού ἔκανε καί στό διάστημα τῆς δημόσιας ζωῆς Του, κι αὐτό ἐπιτρέπει τήν ἀναγνώρισή Του⁴⁶, ἀλλά τώρα βρίσκεται στήν ἔνδοξη κατάσταση πού περιέγραφαν τά ιουδαϊκά ἀποκαλυπτικά κείμενα. Ὁ λαός δέν εἶναι πιά θεατής αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων, ὅπως ἦταν θεατής τοῦ Πάθους καί τοῦ θανάτου. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιφυλάσσει τίς ἐμφανίσεις Του στους μάρτυρες πού ὁ ἴδιος ἐξέλεξε⁴⁷ καί πού ὁ τελευταῖος τους εἶναι ὁ Παῦλος στό δρόμο τῆς Δαμασκοῦ⁴⁸: ἀπό μάρτυρες, τούς ἀναδεικνύει Αποστόλους του. Ἐμφανίζεται σ' αὐτούς «καί οὐχί τῷ κόσμῳ»⁴⁹, γιατί ὁ κόσμος δέν ἀποδέχεται τήν πίστη. Ἀκόμα καί οἱ φύλακες τοῦ τάφου, τρομοκρατημένοι ἀπό τή μυστηριώδη θεοφάνεια⁵⁰, δέ βλέπουν τόν ἴδιο τό Χριστό. Γι' αὐτό εἶναι ἀδύνατη ἡ περιγραφή τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως, δηλαδή τῆς στιγμῆς πού ὁ Ἰησοῦς ἐπανέρχεται ἀπό τό θάνατο. Ὁ Ματθαῖος ἀπλῶς τό ὑπαινίσσεται σέ μιά συμβατική γλώσσα, πού τή δανεῖζεται ἀπό τίς Γραφές⁵¹: σεισμός τῆς γῆς,

⁴² Λουκᾶ 24,36-40: Ἰωάννου 20,19-29.

⁴³ Λουκᾶ 24,29 ἐξ. 41 ἐξ. Ἰωάννου 21, 9-13. Πράξεων 10,41.

⁴⁴ Ματθαίου 28,9. Λουκᾶ 24,37 Ἐξ. Ἰωάννου 20,20.27 ἐξ.

⁴⁵ Ἰωάννου 20,19: βλ. 20,17.

⁴⁶ Λουκᾶ 24, 30 ἐξ. Ἰωάννου 21,6-12.

⁴⁷ Πράξεων 2,32. 10.41: 13.31.

⁴⁸ Ἀ Κορινθίους 15, 8.

⁴⁹ Ἰωάννου 14, 22.

⁵⁰ Ματθαίου 28, 4.

⁵¹ Ματθαίου 28, 2 ἐξ.

έκτυφλωτική λάμψη, εμφάνιση τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Κυρίου. Ἔτσι περνάει κανείς ὁ ἕναν ὑπερβατικό χῶρο γιά τόν ὁποῖον μόνο οἱ ἐκφράσεις πού προέρχονται ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη μποροῦν νά μᾶς δώσουν κάποια ιδέα, ἐνῶ ἡ πραγματικότητα στήν ὁποία ἀναφέρονται παραμένει καθαυτήν ἄρρητη.

3. Τό εὐαγγέλιο τῆς ᾽Αναστάσεως στό ἀποστολικό κήρυγμα.

Ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ Ἀνάσταση ἀποτελεῖ τό ἐπίκεντρο τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, γιατί ἀποκαλύπτεται ὡς τό βασικό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως⁵². Αὐτό τό εὐαγγέλιο τοῦ Πάσχα εἶναι πρίν ἀπ' ὅλα ἡ μαρτυρία γιά ἕνα γεγονός: ὁ Ἰησοῦς σταυρώθηκε καί πέθανε, ἀλλά ὁ Θεός τόν ἀνέστησε καί φέρνει μ' Αὐτόν τή σωτηρία στούς ἀνθρώπους. Αὕτῃ εἶναι ἡ κατήχηση τοῦ Πέτρου πρὸς τούς Ἰουδαίους⁵³ καί ἡ ὁμολογία του μπροστά στό συνέδριο⁵⁴, διδασκαλία τοῦ Φιλίππου στόν Αἰθίοπα εὐνοῦχο⁵⁵, τοῦ Παύλου στούς Ἰουδαίους⁵⁶ καί στούς εἰδωλολάτρες⁵⁷ καί ἡ ὁμολογία του μπροστά στούς κριτές του⁵⁸. Κι αὐτό δέν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπό τό ἴδιο τό περιεχόμενο τῆς πασχαλινῆς ἐμπειρίας.

⁵² Πράξεων 2, 22-35.

⁵³ Πράξεων 3, 14 ἐξ.

⁵⁴ Πράξεων 4, 10.

⁵⁵ Πράξεων 8, 35.

⁵⁶ Πράξεων 13, 33. 17,3.

⁵⁷ Πράξεων 17, 31.

⁵⁸ Πράξεων 23,6.

Αναφορικά μὲν αὐτὴ τὴν ἐμπειρία σημειώνεται πάντα ἓνα σημαντικό σημεῖο: ἡ συμφωνία τῆς μέ τῆς Γραφῆς⁵⁹. Ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶς, ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ ἐκπληρώνει τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας: τὴν ἐπαγγελίαν γιὰ τὴν ἔνδοξον ἐξύψωσιν τοῦ Μεσσία στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ⁶⁰, γιὰ τὸ δοξασμὸν τοῦ Δούλου τοῦ Κυρίου⁶¹ γιὰ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου⁶². Ἀπὸ τὴν ἄλλαν μερίαν, γιὰ τὸν ἀποδώσασιν αὐτὸ τὸ μυστήριον, ποῦ βρίσκεται πέρα ἀπὸ τὴν κοινὴν ἱστορικὴν ἐμπειρίαν, τὰ ἀγιογραφικὰ κείμενα χρησιμοποιοῦν ἓνα σύνολον ἐκφράσεων ποῦ σκιαγραφοῦν τῆς διαφορῆς πτυχῆς του: ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Ἅγιος ποῦ ὁ Θεὸς τὸν γλιτώνει ἀπὸ τῆς φθορᾶς τοῦ Ἄδου⁶³, εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ ποῦ στὰ πόδια του ὁ Θεὸς ἔθηκε τὰ πάντα⁶⁴, εἶναι ἡ πέτρα ποῦ περιφρονήθηκε ἀπὸ τοὺς οἰκοδόμους καὶ ὅμως ἐγένετο ἀκρογωνιαίος λίθος⁶⁵. Ἔτσι, ὁ δοξασμένος Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς τὸ κλειδί ὅλης τῆς Γραφῆς, ποῦ ἀπὸ πρὶν ἀναφερόταν ὁ Αὐτόν⁶⁶.

4. Ἐννοια καὶ σπουδαιότητα τῆς Ἀναστάσεως.

Στὸ μέτρο ποῦ τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα συνδέει μὲν αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν Ἀνάστασιν μέ τῆς Γραφῆς, ἐπεξεργάζεται καὶ μιὰ θεολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος. Ὡς ἐξύψωσις τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα⁶⁷, ἡ

⁵⁹ Βλ. Ἀ' Κορινθίους 15, 3 ἐξ.

⁶⁰ Πράξεων 2, 34. 13.32 ἐξ.

⁶¹ Πράξεων 4, 32 Φιλ 2,7 ἐξ.

⁶² Πράξεων 7,56 βλ. Ματθαίου 26, 64 πρλ.

⁶³ Πράξεων 2,25-32. 13,35 ἐξ. Βλ. Ψαλμοῦ 15, 8-11.

⁶⁴ Ἀ' Κορινθίους 15,27. Ἑβραίους 1,5-13 βλ. Ψαλμοῦ 8.

⁶⁵ Πράξεων 4,11. βλ. Ψαλμοῦ 117,22.

⁶⁶ Βλ. Λουκᾶ 24,27.44 ἐξ.

⁶⁷ Πράξεων 2, 22 ἐξ. Ρωμαίους 8,11. βλ. Ἰωάννου 17,1 ἐξ.

Ἡ Ἀνάστασις βάζει τή σφραγίδα τοῦ Θεοῦ στό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως ποῦ ἐγκαινιάστηκε μέ τήν ἐνσάρκωση καί ἐκπληρώθηκε μέ τό σταυρό. Μέ τήν Ἀνάστασις ὁ Ἰησοῦς ἀναδεικνύεται «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει»⁶⁸. «Κύριος καὶ Χριστὸς»⁶⁹, «ἀρχηγὸς καὶ σωτὴρ»⁷⁰, «κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν»⁷¹. Ἀφοῦ ἀνέβηκε κοντά στόν Πατέρα⁷², μπορεῖ τώρα νά δώσει στοὺς ἀνθρώπους τό Πνεῦμα ποῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ⁷³. Ἔτσι ἀποκαλύπτεται πλήρως τό βαθύτερο νόημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του: αὐτὴ ἡ ζωὴ ἦταν ἡ φανέρωση ἐδῶ στὴ γῆ τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀγάπης Του καὶ τῆς χάρις Του⁷⁴. Φανέρωση συγκαλυμμένη, γιατί ἡ δόξα δέν ἦταν ἀντιληπτὴ παρά μόνο μέσα ἀπὸ σημεῖα⁷⁵ ἢ γιὰ σύντομα χρονικὰ διαστήματα, ὅπως στὴ Μεταμόρφωση⁷⁶. Τώρα ποῦ ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε ὁριστικὰ στὴ δόξα, ἡ φανέρωση συνεχίζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία, μέ τὰ θαύματα⁷⁷ καὶ μέ τὴ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος ὁ ὅσους πιστεύουν⁷⁸. Ἔτσι ὁ Ἰησοῦς, «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»⁷⁹ εἰσῆλθε πρῶτος ὁ αὐτόν τό νέο κόσμος⁸⁰ ποῦ εἶναι τό λυτρωμένο σύμπαν. Ὡς «κύριος τῆς

⁶⁸ Ρωμαίους 1, 4 βλ. Πράξεων 13,33. Ἑβραίους 1,5. 5,5. Ψαλμοῦ 2,7.

⁶⁹ Πράξεων 2, 36.

⁷⁰ Πράξεων 5, 31.

⁷¹ Πράξεων 10,42. Ρωμαίους 14, 9. Β' Τιμόθεον 4,1.

⁷² Ἰωάννου 20, 17.

⁷³ Ἰωάννου 20,22. Πράξεων 2, 33.

⁷⁴ Β' Τιμόθεον 1,10. Τίτον 2,11. 3,4.

⁷⁵ Ἰωάννου 1,11.

⁷⁶ Λουκᾶ 9, 32.35 πρλ. Βλ. Ἰωάννου 1,14.

⁷⁷ Πράξεων 3, 16

⁷⁸ Πράξεων 2, 38 ἐξ. 10.44 ἐξ.

⁷⁹ Πράξεων 26, 23. Κολοσσαεῖς 1,18. Ἀποκαλύψεως 1,5.

⁸⁰ Ἡσαΐου 65, 17.

δόξης»⁸¹ είναι ο αἷτιος τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων⁸². Ἐνισχυμένος μέ τῇ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ, δημιουργεῖ ἕναν ἅγιο λαό δικό του⁸³, πού τόν ὁδηγεῖ πάνω στό ἴχνη του.

II. Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ δίνει μιά λύση στό πρόβλημα τῆς σωτηρίας ὅπως αὐτό τίθεται στόν καθένα μας. Ἡ ἀνάσταση εἶναι πρωταρχικό ἀντικείμενο τῆς πίστεώς μας καί συνάμα βάση τῆς ἐλπίδας μας, τῆς ὁποίας προσδιορίζει τό στόχο. Ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε ὡς «ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων»⁸⁴, κι αὐτό θεμελιώνει τήν προσδοκία μας γιά τήν ἀνάσταση τῆς ἔσχατης ἡμέρας. Ἀκόμη περισσότερο, ὁ Ἰησοῦς εἶναι προσωποποιημένη «ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή, ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται»⁸⁵. Αὐτό στηρίζει τή βεβαιότητά μας ὅτι μετέχουμε ἀπό τώρα στό μυστήριο τῆς νέας ζωῆς, πού ὁ Χριστός μᾶς τήν κάνει προσιτή μέσα ἀπό τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας.

1. Ἡ ἀνάσταση τῆς ἔσχατης ἡμέρας.

Τήν Ἰουδαϊκή πίστη στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν τήν ἐγγυήθηκε ὁ Ἰησοῦς, μέτῃν προοπτική μᾶς ξανάκερδισμένης ἀκεραιότητας καί

⁸¹ Ἀ Κορινθίους 2,8. βλ. Ἰακώβου 2,1. Φιλιππησίους 2,11.

⁸² Πράξεων 3, 6.

⁸³ Ἀ Πέτρου 2, 9 ἐξ.

⁸⁴ Ἀ Κορινθίους 15, 20.

⁸⁵ Ἰωάννου 11, 25.

μιάς ριζικής μεταμορφώσεως⁸⁶. Ἄν αὐτό τό χαρακτηριστικό παραλείπεται ἀπό τόν πίνακα τῆς ἔσχάτης Ημέρας, ὅπως τή ζωγραφίζει ἡ συνοπτική ἀποκάλυψη⁸⁷, δέν εἶναι σημαντικό. Αὐτή ἡ πίστη ὡστόσο δεν ἀποκτᾷ τήν ὀριστική σημασία της παρά μόνο μετά τήν προσωπική ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἀρχέγονη χριστιανική κοινότητα παρέμεινε συνειδητά πιστή, ὡς πρός αὐτό τόσημείο, στήν Ἰουδαϊκή πίστη⁸⁸, ἀλλά ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἐκείνη πού τῆς δίνει στό ἐξῆς μιά ἀντικειμενική βάση. Ὁ ἀναστηθοῦμε ὅλοι, γιατί ἀναστήθηκε ὁ Ἰησοῦς: «Ὁ ἐγείρας τόν Χριστόν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καί τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν»⁸⁹.

Στό εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου, ἡ ἀφήγηση τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ὑπογραμμίζει ἤδη τό σημεῖο αὐτό πολύ συγκεκριμένα: τή στιγμή πού ὁ Ἰησοῦς ξανανεβαίνει νικητής ἀπό τόν ἄδη ὅπου εἶχε κατέβει, οἱ δίκαιοι, πού προσδοκοῦσαν ἐκεῖ τήν προσέγγισή τους στήν οὐράνια χαρά, σηκώνονται γιά νά σχηματίσουν τήν ἀκολουθία Του στό θρίαμβό Του⁹⁰. Δέν πρόκειται γιά μιά ἐπιστροφή στήν ἐπίγεια ζωή, καί ἡ ἀφήγηση δέ μιᾷ παρά γιά παράξενες ἐμφανίσεις. Ἀλλά εἶναι μιά συμβολική περιγραφή ἀπό πρὶν ὅσων θά συμβοῦν κατά τὰ ἔσχατα. Αὐτό δέν εἶναι ἄλλωστε καί τό νόημα τῶν θαυματουργικῶν ἀναστάσεων πού ἐπετέλεσε ὁ Ἰησοῦς κατά τήν ἐπίγεια ζωή του;

⁸⁶ Ματθαίου 22, 30 ἐξ. πρλ.

⁸⁷ Ματθαίου 24 πρλ.

⁸⁸ Πράξεων 23,6. 24,15. 26, 6 ἐξ.

⁸⁹ Ρωμαίους 8,11. βλ Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4, 14. Ἀ Κορινθίους 6,14. 15, 12-22. Β Κορινθίους 4,14.

⁹⁰ Ματθαίου 27, 52 ἐξ.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναπτύσσει ἀκόμα περισσότερο τό σκηνικό τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως: φωνή τοῦ Ἀγγέλου, σάλπιγγα γιά τή συνάθροιση τῶν ἐκλεκτῶν, νεφέλες τῆς παρουσίας, παρέλαση τῶν ἐκλεκτῶν⁹¹. Αὐτό τό συμβατικό πλαίσιο εἶναι κλασικό στίς ἰουδαϊκές ἀποκαλύψεις, ἀλλά τό βασικό γεγονός εἶναι πιό σπουδαῖο ἀπό τόν τρόπο πού παρουσιάζεται. Ἀντίθετα πρὸς τίς ἐλληνικές ἀντιλήψεις, ὅπου ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ἀπελευθερωμένη ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος, βαδίζει μόνη πρὸς τὴν ἀθανασία, ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα περιλαμβάνει μιὰ ὁλοκληρωμένη ἀποκατάσταση τοῦ προσώπου. Προϋποθέτει συνάμα μιὰ καθολικὴ μεταμόρφωση τοῦ σώματος, πού θὰ καταστεῖ πνευματικό, ἄφθαρτο καὶ ἀθάνατο⁹². Μέσα στὴν προοπτικὴ ὅπου τοποθετεῖται ὁ Παῦλος δέ θίγει ἐξάλλου τό πρόβλημα τῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνόμων. Σκέπτεται μόνο τὴν ἀνάσταση τῶν δικαίων συμμετοχὴ στὴν εἴσοδο τοῦ Ἰησοῦ στὴ δόξα⁹³. Ἡ προσδοκία αὐτῆς τῆς «ἀπολυτρώσεως τοῦ σώματος»⁹⁴ εἶναι τέτοια, ὥστε ἡ χριστιανικὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ τὴν ἐκφράσει, παρουσιάζει τὴν ἀνάσταση ὡς συνεχῶς ἐπικείμενη⁹⁵. Πάντως ἡ ἀνυπομονησία τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας⁹⁶ δέν πρέπει νὰ ὀδηγεῖ σὲ ἀνώφελους ὑπολογισμούς γύρω ἀπὸ τὴ χρονολογία τῆς Ἡμέρας τοῦ Κυρίου.

⁹¹ Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4,15 ἐξ. Β Θεσσαλονικεῖς 1,7 ἐξ. Ἀ Κορινθίους 15, 52.

⁹² Ἀ Κορινθίους 15, 35-53.

⁹³ Βλ. Ἀ Κορινθίους 15, 12.

⁹⁴ Ρωμαίους 8, 23.

⁹⁵ Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4, 17.

⁹⁶ Βλ Β Κορινθίους 5-10.

Ἡ Ἀποκάλυψη δίνει μιὰ συναρπαστική εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν⁹⁷. Ὁ Θάνατος καί ὁ Ἄδης τοὺς ἐλευθερώνουν ὅλους, καλοὺς καί κακοὺς, γιὰ νὰ παρουσιαστοῦν μπροστά στὸν Κριτὴ. Ἐνῶ ὅμως οἱ κακοὶ καταποντίζονται στὸ «δεύτερο θάνατο», οἱ ἐκλεκτοὶ εἰσέρχονται σέ μιὰ νέα ζωὴ, στοὺς κόλπους ἐνός μεταμορφωμένου σύμπαντος, πού ταυτίζεται μέ τὸν ἀρχέγονο παράδεισο καί μέ τὴν οὐράνια Ἱερουσαλήμ ⁹⁸. Πῶς ἀλλιῶς, ἐκτός κτός μόνο μέ σύμβολα, μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ μιὰ ἄρρητηπραγματικότητα, ἀπρόσιτη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἐμπειρία; Αὕτῃ ἡ εἰκόνα δέν ἐπαναλαμβάνεται στὸ 4ο εὐαγγέλιο, ἀποτελεῖ ὅμως τὸ ὑπόβαθρο τῶν δύο σύντομων ὑπαινιγμῶν, πού ὑπογραμμίζουν κυρίως τὸ ρόλο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου στὸ δικό Του κάλεσμα οἱ νεκροὶ θά σηκωθοῦν⁹⁹, ἄλλοι γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ κι ἄλλοι γιὰ τὴν καταδίκη¹⁰⁰.

2. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ, προκαταβολικὴ ἀνάσταση.

Ὁ Ἰωάννης ἀναπτύσσει τόσο λίγο τὴν εἰκόνα τῆς τελικῆς ἀναστάσεως, γιατί τὴ βλέπει νὰ πραγματοποιεῖται προκαταβολικά ἀπὸ τώρα κιόλας. Ὁ Λάζαρος πού βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο ἀντιπροσωπεύει συγκεκριμένα τοὺς πιστοὺς, πού τοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ θάνατο ἢ φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ¹⁰¹. Ἐπίσης ὁ λόγος γιὰ τὸ ζωοποιό ἔργο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου περιέχει ρητές διαβεβαιώσεις: «ἔρχεται ὥρα

⁹⁷ Ἀποκαλύψεως 20, 11-15.

⁹⁸ Ἀποκαλύψεως 21-22.

⁹⁹ Ἰωάννου 5, 28. 6, 40.44

¹⁰⁰ Ἰωάννου 5, 29.

¹⁰¹ Ἰωάννου 11, 25 ἐξ.

καὶ νῦν ἔστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»¹⁰². Αὐτὴ ἡ ξεκάθαρη διακήρυξη συμφωνεῖ μὲ τὴ χριστιανικὴ ἐμπειρία ὅπως τὴν ἐκφράζει ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννη: «Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν...»¹⁰³. Ὅποιος κατέχει αὐτὴ τὴ ζωὴ δέ θά πέσει ποτέ στὴν ἐξουσία τοῦ Θανάτου¹⁰⁴. Αὐτὴ ἡ βεβαιότητα δέν καταργεῖ βέβαια τὴν προσδοκίαν τῆς τελικῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ μεταμορφώνει ἀπὸ τώρα μιά ζωὴ πού ἀνήκει πιά στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Χριστοῦ.

Τό ἴδιο ἔλεγε ἤδη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὑπογραμμίζοντας τὸν ἀναστάσιμο χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πού εἶναι πραγματικὴ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ. Ἐχοντας θαφτεῖ μαζί Του τὴν ὥρα τοῦ βαπτίσματος, ἔχουμε ἐπίσης ἀναστηθεῖ μαζί Του, γιατί ἔχουμε πιστέψει στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος Τὸν ἀνέστησε ἐκ νεκρῶν¹⁰⁵. Ἡ καινούρια ζωὴ, στὴν ὁποία ἔχουμε περάσει, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ζωὴ τοῦ Ἀναστάντος¹⁰⁶. Πράγματι, ἐκείνη τὴ στιγμή εἰπώθηκε γιὰ μᾶς: «Ἐγείρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστὸς»¹⁰⁷. Αὐτὴ ἡ βασικὴ βεβαιότητα ἐμπνέει ὅλη τὴ χριστιανικὴ ὑπαρξιν. Κυριαρχεῖ στὴν ἠθικὴ πού ἐπιβάλλεται στό ἐξῆς στό νέο ἄνθρωπο, τὸν ἀναγεννημένο ἐν Χριστῷ: «Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ

¹⁰² Ἰωάννου 5, 25.

¹⁰³ Ἀ Ἰωάννου 3, 14.

¹⁰⁴ Ἰωάννου 6,50. 11,26: βλ Ρωμαίους, 5,8 ἐξ.

¹⁰⁵ Κολοσσαεῖς 2,12 Ρωμαίους 6,4 ἐξ.

¹⁰⁶ Ἐφεσίους 2,5 ἐξ.

¹⁰⁷ Ἐφεσίους 5, 14.

καθήμενος»¹⁰⁸. Αὐτή ἡ βασική βεβαιότητα εἶναι ἀκόμα ἡ πηγή τῆς ἐλπίδας του. Γιατί ἂν ὁ χριστιανός περιμένει ἀνυπόμονα τὴν τελικὴ μεταμόρφωση τοῦ ταπεινοῦ σώματός του σὲ σῶμα δόξας¹⁰⁹ αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ἀπὸ τώρα κατέχει τὸν ἀρραβῶνα αὐτῆς τῆς μελλοντικῆς καταστάσεως¹¹⁰. Ἡ τελικὴ ἀνάστασή του δέ θά κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νά φανερώσει ὁλοκάθαρα ἐκεῖνο ποῦ ὁ Χριστιανός εἶναι ἤδη στήν κρυφὴ πραγματικότητα τοῦ μυστηρίου: μιά ζωή ποῦ «κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ»¹¹¹.



¹⁰⁸ Κολοσσαεῖς 3, 1 ἐξ.

¹⁰⁹ Ρωμαίους 8, 22 ἐξ. Φιλιππησίους 3.10 ἐξ. 20 ἐξ. 20 ἐξ.

¹¹⁰ Ρωμαίους 8, 23. Β' Κορινθίου 5, 5

¹¹¹ Κολοσσαεῖς 3, 4.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ



Α . ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Ἐπιμέλεια γιὰ τὸν εὐπρεπισμὸ τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ὥστε νὰ συμβάλει στὴν βίωση τῆς Ἑβδομάδος τοῦ Πάθους

α΄. Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῶν Ἱερῶν Ναῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὅλο κλίμα καὶ τὸ λειτουργικὸ ἥθος τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας, δηλαδὴ κατανυκτικὸς καὶ πένθιμος. Πενθοῦμε ὄχι γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Χριστὸς θυσιάστηκε στὸν Σταυρό (Λουκᾶ κγ΄, 28-29).

β . Τὰ καλύμματα τῆς Ἁγίας Τραπέζης νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων μέχρι τὸ πέρας τῶν Μεγάλων Ὁρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πένθιμα.

γ . Ὁ φωτισμὸς τῶν Ἱερῶν Ναῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐσπερινῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγοστός. Δέν ταιριάζουν ἄπλετες φωτοχυσίες μὲ τὸν κατανυκτικὸ χαρακτήρα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὸ ὀλιγοστὸ καὶ μελιχρὸ φῶς, μαζὶ μὲ τὴν

τρεμάμενη φλόγα τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν συντελοῦν στὴν αὐτοσυγκέντρωση τῶν πιστῶν.



2. Ἱερὲς Ἀκολουθίες

α'. Εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξη

Ὅλες οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες θὰ τελεσθοῦν ὅπως προβλέπει τὸ «ΤΥΠΙΚΟΝ» τῆς θείας λατρείας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας καὶ ἀναγράφεται στὸ ἐκδιδόμενο καὶ ἐγκεκριμένο ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας μας τόμο τῶν ΔΙΠΤΥΧΩΝ.

β . Ἡ ἀπόδοση τῶν ὕμνων

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ἱεροψάλτες μὲ προσοχή, σύμφωνα μὲ τὰ μουσικὰ βιβλία καὶ χωρὶς ἔντονους λαρυγγισμοὺς καὶ ἐπιδείξεις. Πρόκειται γιὰ μέλη καθιερωμένα, ποὺ πρέπει νὰ ψάλλονται κατὰ τὸ ἦθος καὶ ὕφος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δεητικὰ καὶ κατανυκτικά. Συστήσατε στοὺς Ἱεροψάλτες, νὰ μελετήσουν τὰ μέλη αὐτά, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν ἀπαράδεκτους αὐτοσχεδιασμούς. Τὰ μέλη ψάλλονται οὔτε πολὺ ἀργά, οὔτε πολὺ γρήγορα. Ἡ μεσότης εἶναι ἡ εὐπρόσδεκτος ἐνδεδειγμένη πρακτική. Μερικὰ μέλη π.χ. τὸ «*Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...*», τὸ «*Τὸν Νυμφῶνά Σου βλέπω...*» κλπ. εἶναι πολὺ γνωστὰ στὸ ἐκκλησίασμα, καὶ τὰ συμψάλλει μὲ τοὺς Χοροὺς τῶν Ἱεροψαλτῶν. Συστήσατε στοὺς Ἱεροψάλτες νὰ διευκολύνουν τὸν λαὸ στὴν

συμφαλμωδία καὶ νὰ ἀποφεύγουν μουσικὲς γραμμὲς ἄγνωστες στοὺς πιστοὺς ποὺ συμφάλλουν. Ἡ συμφαλμωδία δημιουργεῖ κατάνυξη καὶ ἐμπειρία συμμετοχῆς στὴν προσευχὴ καὶ στὴν λατρεία. Βοηθήσατε τὸν λαό μας νὰ συμμετέχει ὅ αὐτὴ καὶ μὴν τὸν ἀγνοεῖτε. Οἱ Ἱερές Ἀκολουθίες δὲν εἶναι μουσικὲς συναυλίες οὔτε Ὁπερες.

γ'. «*Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας*» (πρὸς Ἑβραίους ιβ' 28)

Δέν νομίζω, ὅτι χρειάζεται νὰ τονίσω, πὼς δὲν δικαιολογεῖται καμμία βιασύνη στὶς Ἱερές Ἀκολουθίες τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα. Κανένα τροπάριο δὲν πρέπει νὰ παραλειφθεῖ χάριν δῆθεν συντομίας. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ψάλλονται δῖς. Αὐτὸ νὰ τηρηθεῖ. Οἱ πιστοὶ κρατοῦν βιβλία στὰ χέρια τους καὶ παρακολουθοῦν τὰ ψαλλόμενα μέλη. Ἄν παραλείψετε κάποιο, θὰ γίνῃ ἀντιληπτό, θὰ σκανδαλίσετε καὶ θὰ ἐπικριθεῖτε. Ἄλλωστε δὲν θὰ κερδίσετε χρόνο. Μία φορὰ τὸν χρόνο ψάλλονται αὐτά. Κάθε παράλειψη προδίδει ἔλλειψη εὐλάβειας, καὶ ἀκόμη διάθεση περιφρονήσεως πρὸς τὴν προσευχὴ, ἐπειδὴ κάθε Ἱερὴ Ἀκολουθία εἶναι μία προσευχή. Καὶ ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνῃ με φόβο Θεοῦ.

Ἐξυπακούεται ὅτι ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπιτρέπει θεατρinizμούς καὶ ἐπιτηδευμένη ἐπίδειξη.

δ'. Διάρκεια

Κανονικὰ κάθε Ἱερὴ Ἀκολουθία Νυμφίου διαρκεῖ 2 ὥρες. Ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν 4 ὥρες. Συμβουλευθεῖτε τὸ ἰσχύον Ὡρολόγιο Πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως μας. Γιὰ τὴν τήρηση ἐπακριβῶς τοῦ ὠραρίου ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τὴν εὐθύνη φέρουν οἱ Ἐφημέριοι τῶν Ἱερῶν Ναῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ὀφείλουν νὰ συνεννοοῦνται οἱ κ. Ἱεροψάλτες καὶ οἱ κ. Ἐπίτροποι.

ε΄. Τὰ ἀναγνώσματα

Τὰ ἀναγνώσματα κατὰ τὶς Ἱερὰς Ἀκολουθίας εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει νὰ διαβάζονται μὲ τρόπο ποὺ νὰ διευκολύνει τὴν κατανόησίν τους. Τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια, οἱ προφητεῖες, οἱ ψαλμοί, ὅλα διαβάζονται. Τόσο οἱ Ἱερεῖς ὅσο καὶ οἱ Ἱεροψάλτες, ἐπιβάλλεται νὰ προσέξουν πολὺ στὴν καλὴ καὶ κατ' ἔννοια ἀπόδοση τῶν ἱερῶν κειμένων. Ὅπου ὁ Ἱεροψάλτης δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναγνώσει σωστά, ἅς ἀφήσει τὸ ἔργο αὐτὸ σὲ ἄλλο ἐνορίτη ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτελέσει ὀρθά. Διευκολύνει τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν νὰ ὑπάρχει τακτικὸς Ἀναγνώστης, μὲ σωστὴ ἄρθρωση λόγου καὶ ἀνάγνωση. Ὑπάρχουν στίς Ἐνορίες μας Χριστιανοί, ποὺ ἔχουν προϋποθέσεις γι' αὐτὴ τὴν διακονία. Βοηθήσατέ τους νὰ καταρτισθοῦν καὶ ἐνθαρρύνάτε τους νὰ ἀναλάβουν τὴν ὑπεύθυνη αὐτὴ διακονία.

στ΄. Τὰ Μικρόφωνα

Ρυθμίστε τὰ μικρόφωνα νὰ λειτουργοῦν σωστὰ καὶ χρησιμοποιεῖστε τα γιὰ νὰ διευκολύνετε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν. Τὰ ἀρύθμιστα μικρόφωνα εἶναι μάστιγα γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ ἀλλοιώνουν τὸ ἥθος τῆς θείας Λατρείας.



3. Εὐταξία

Ἡ εὐταξία διευκολύνει τοὺς προσευχομένους πιστοὺς κατὰ τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερη μέριμνα, ὥστε ὅλοι νὰ συμμορφώνονται στὶς ὁδηγίες τῶν Ἐφημερίων

ἀ . Οἱ κ. κ. Ἐκκλησιαστικοὶ Ἐπίτροποι καλοῦνται νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς Ἐφημερίους τους γιὰ κάθε λεπτομέρεια, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν τήρηση τῆς τάξεως μέσα στὸν ἱερὸ Ναό. Πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη ἐπέμβασή τους καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη πρόβλεψη.

β'. Τό καθῆκον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων εἶναι, νὰ κατευθύνουν τοὺς ἐκκλησιαζομένους μὲ εὐγένεια πρὸς τίς θέσεις τους, νὰ προλαμβάνουν κάθε ἀταξία, νὰ ἐπιβλέπουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ἐπιλαμβάνονται τῆς ἀντιμετωπίσεως κάθε ζητήματος, ποὺ δημιουργεῖται ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια, ποὺ τελοῦνται οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες. Μὲ καλὸ τρόπο, χωρὶς φωνές, χωρὶς

θυμούς καὶ ἔριδες, νὰ προσφέρουν τὶς καλὰς ὑπηρεσίες τους στὴν εὐταξία τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ.

γ . Οἱ Ἱερεῖς ὀφείλτε νὰ κινεῖσθε ἱεροπρεπῶς ἐντὸς τοῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια ποὺ τελοῦνται οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες. Δὲν πρέπει π. χ. νὰ βγαίνετε ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα, ντυμένοι μάλιστα μὲ τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ νὰ διασχίζετε τὸν ναό, νὰ μεταβαίνετε στὸ παγκάρι, νὰ δίνετε ὁδηγίες ἢ νὰ διορθώνετε ἀταξίες. Αὐτὸ ἀπαγορεύεται ἀπολύτως. Ὅ,τι θέλετε νὰ πεῖτε στοὺς Ἱεροψάλτες, στοὺς Ἐπιτρόπους καὶ στοὺς Νεωκόρους φροντίσατε νὰ τὸ πεῖτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Συνεννοηθεῖτε ἐγκαίρως, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται ἄσκοπες κινήσεις, φωνασκίες καὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας.

δ . Πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι μὲ τὴν τέλεση κάθε Ἱερῆς Ἀκολουθίας ἡ λατρεύουσα κοινότητα προσεύχεται στὸν Θεὸ καὶ Τοῦ προσφέρει ὕμνο εὐχαριστίας. Αὐτὸ τὸ ἔργο, ἐπειδὴ εἶναι καθολικὸ προηγεῖται κάθε ἄλλου, ὅπως εἶναι ἡ προσκύνηση εἰκόνων ποὺ γίνεται ὡς προσωπικὴ εὐλάβεια, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις τῶν Ἐφημερίων καὶ τὴν καθοδήγηση καὶ ἐπίβλεψη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων.



4. Πνευματικὴ οἰκοδομὴ καὶ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν

Γιὰ τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν καὶ τὴν συνειδητὴ συμμετοχὴ τους στὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες τῶν σωτηριωδῶν γεγονότων τοῦ Θεοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ

ἔχουμε ἐκδόσει πνευματικά βοηθήματα πού τίθενται στήν διάθεσή σας γιά νά τα ἀξιοποιήσετε ποιμαντικά. Κατά τήν ἐφετινή Μεγάλη Ἑβδομάδα θά διανείμουμε τό βιβλιδάριό μας μέ τίτλο «*Ἰησοῦς Χριστός. Πάθος – Σταύρωση - Ἀνάσταση*».

Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποιεῖστε καί τὰ βοηθήματα πού ἔχει ἐκδόσει ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας:

ἀ . «Καί ἐγὼ πρὸς Σέ ἔρχομαι»

β . «Μεγάλη Ἑβδομάδα»

γ . «Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»

δ . «Ὁ Σταυρὸς στὸν οὐρανό»

έ . «Ἰδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα»

στ . «Ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»

ζ . «Ἡ πνευματικότητα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος»

ή . «Τό θεῖον Πάθος»

θ . «Μεγαλοβδομαδιάτικα. Συμπορευθῶμεν αὐτῷ»

ί . «Ζωοποιὸς νέκρωση»

ια . «Εἰσοδικὸ στὴν περίοδο τοῦ Τριωδίου»

ιβ . «Εἰσοδικὸ στὴν Μεγάλη Ἑβδομάδα».

ιγ . «Καταγγέλων τό μαρτύριον τοῦ Θεοῦ»

ιδ . «Ὁ Ἐνδοξος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός»

ιέ . «Ἀβεβαιότητες καί βεβαιότητες»

ιστ . «Ἡ ἐπαγγελία τοῦ Πατρός»

ιζ . «Ὁ Χριστὸς μεθ' ἡμῶν»

ιή .«Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»

ιθ . «Ἀναμένοντας τὴν ἔλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Οἱ πιστοὶ δύνανται νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὸ Πρόγραμμα Χοροστασιῶν μας στὴν ἱστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.



Β . ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Εἰσερχόμαστε στὴν παροχὴ εἰδικῶν ὁδηγιῶν γιὰ τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν αὐτῆς τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν.

1. Ἀκολουθίες Νυμφίου

α . Θυμίαμα μετὰ τὸ «Κατζίον»

Στὸ «Ἐπακοῦσαι σου Κύριος...» ποὺ ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὸν Ἀναγνώστη ἀργῶς καὶ ἐμμελῶς - δηλαδὴ ὅπως ὁ Ἀπόστολος- ὁ Ἱερέας μετὰ μῶβ ἢ μαῦρο ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο θυμιάζει μετὰ τὸ «κατζίον» τὴν ἁγία Τράπεζα, τὶς εἰκόνες τοῦ Τέμπλου καὶ τὸν λαό. Προπορεύονται αὐτοῦ δύο παιδιὰ μετὰ λαμπάδες, ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζουν καλὰ τὴν διαδρομὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν μέσα στὸν Ναό, ὥστε νὰ μὴν δημιουργεῖται σύγχυση. Ὁ Ἱερέας πρέπει νὰ τὰ διδάξει τὴν διαδρομὴ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, ἐπίσης τὸ πῶς καὶ ποῦ θὰ ἴστανται.

Τὸ θυμιάτισμα μετὰ τὸ «κατζίον» θέλει τέχνη. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχετε, πρέπει νὰ ἐξασκηθεῖτε. Ὁ Ἱερέας κινεῖ ρυθμικὰ καὶ ἤρεμα τὸ

«κατζίον» κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ὥστε νὰ ἀκούγεται ὁ ἦχος τῶν κωδωνίσκων χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ.

β . Λιτανεία ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων γίνεται ἡ λιτανεία τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου, ὡς ἐξῆς· Μόλις ὁ Ἱεροψάλτης ἀρχίσει νὰ ψάλει τὸ «*Ἰδού, ὁ Νυμφίος ἔρχεται...*» ὁ Ἱερέας, φορώντας φαλόνιο, ἀφοῦ προηγουμένως θυμιάσει τὴν ἱερὰ εἰκόνα τοῦ «*Νυμφίου*» ἡ ὁποία εὐρίσκεται στὴν ἀγία Τραπέζα, τὴν ἀναλαμβάνει στὰ χέρια του, τὴν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν λαό, καὶ προπορευομένων λαμπαδούχων, ἑξαπτερύγων καὶ τοῦ θυμιατοῦ, ἀρχίζει νὰ τὴν λιτανεύει κινούμενος ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς ἀγίας Τραπέζης, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτή, κατευθύνεται πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἱεροῦ Βήματος καὶ ἐξερχόμενος διασχίζει λιτανευτικὰ καὶ ἀργὰ ὅλο τὸν ἱερὸ Ναὸ τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ κλίτος. Πρὸς διευκόλυνση τῆς πορείας τῆς λιτανείας πρέπει νὰ διδάξετε εἴτε τὰ παιδιὰ εἴτε ἓνα Ἐκκλησιαστικὸ Ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προπορεύεται. Οἱ λοιποὶ Ἐφημέριοι ποὺ εἶναι παρόντες στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία, ἀκολουθοῦν τὴν λιτανεία φοροῦντες τὰ ἄμφια τους, ἀσκεπεῖς, κρατοῦντες ἀναμμένη λαμπάδα. Ὁ Ἱερέας μὲ τὴν εἰκόνα περιέρχεται τὸν Ναὸ καὶ ὅταν φθάσει στὸν Σολέα τὴν ἀποθέτει στὸ εὐπρεπισμένο δισκέλιο ποὺ ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ. Τὴν θυμιάζει, καὶ ἀφοῦ κάνει 3 μετάνοιες, τὴν προσκυνεῖ, καὶ ἀποχωρεῖ στὸ ἅγιο Βῆμα.

γ'. Ἡ προσκύνηση τῶν ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ προσκύνημα τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ πρέπει νὰ φυλάσσουν τὶς εἰσόδους τοῦ Σολέα ὑποδεικνύοντας στοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν στὶς θέσεις τους γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ ἀταξία καὶ ἡ ἀκαταστασία. Ὑποχρεοῦμαστε νὰ καταρτίσουμε τοὺς πιστοὺς νὰ ἀποκτήσουν λειτουργικὴ ἀγωγή καὶ «*πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος*» (πρὸς Τιμόθεον Α' γ', 15).

Μετὰ τὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία, τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὴν οἰκεία θέση στὴν εἴσοδο τοῦ κυρίως Ναοῦ, ὥστε νὰ προσκυνοῦν οἱ πιστοὶ προσερχόμενοι στὶς Ἱερές Ἀκολουθίες τὶς ἐπόμενες ἡμέρες, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν.

Στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ποὺ θὰ χοροστατήσουμε σὲ Ἱερὰ Ἀκολουθία Νυμφίου, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ εὐρίσκεται στὸν Σολέα γιὰ νὰ προσκυνήσουμε στό «*Αἰνεῖτε...*».

δ' . Ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Ὁρθρῶν καὶ τῶν Προηγιασμένων ἀναγινώσκεται ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη εὐκρινῶς καὶ μὲ ἔννοια. Ἀπαγορεύουμε τὴν ψαλτὴ ἀπόδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος, διαρκούσης τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας. Ἀπαγγέλλονται ἐμμελῶς τὸ 12ο Εὐαγγέλιο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγάλης

Παρασκευῆς, τῶν Ἀχράντων Παθῶν, τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τῆς Ἀποκαθηλώσεως τὸ πρωὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, γιὰ νὰ δοθεῖ ἄρκετὸς χρόνος στὴν Ἀποκαθήλωση τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ὁ Ἱερέας ἀναγινώσκοντας μὲ κατάνυξη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο φέρει ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο. Ὁ Διάκονος, κατὰ μὲν τὶς Ἱερές Ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου στέκεται δεξιὰ τοῦ Ἱερέα ποὺ ἀπαγγέλλει ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, κατὰ δὲ τὶς Προηγιασμένες ἀπαγγέλλει αὐτὸς τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸν Ἄμβωνα.

έ . Τὸ θυμίαμα τῆς Θ' ὁδῆς τοῦ Κανόνος

Στὴν Θ' ὁδῇ τοῦ Κανόνος ὁ Ἱερέας ἢ ὁ Διάκονος, θυμιάζει κανονικὰ μὲ τὸ σύνηθες θυμιατό.

στό . Προσκύνηση τῆς ἱερᾶς Εἰκόνης ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα

Στό «Αἰνεῖτε...» τῶν Αἰνῶν, ὅπου χοροστατεῖ Ἀρχιερέας, κατέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀρχιερατικὸ θρόνο καὶ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται στὸν Σολέα. Πρὸς τοῦτο ἐγκαίρως, καὶ ἐνῶ ψάλλεται τό «Πᾶσα πνοή...», ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα ὁ Ἀρχιδιάκονος μὲ τρικέρι καὶ ὁ β' διάκονος μὲ δικέρι καὶ στέκονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ ὅλοι οἱ συμμετέχοντες στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία Πρεσβύτεροι ποιήσαντες σχῆμα. Μόλις ὁ Πρωτοψάλτης τελειώσει τό «Πᾶσα πνοή...» ἀρχίζει ὁ

Λαμπαδάριος τό «Αἰνεῖτε...» σέ ἀργό μέλος Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου. Τότε ὁ Ἀρχιερέας κατέρχεται ἀργὰ ἀπὸ τὸν θρόνο καὶ προπορευομένων τῶν Διακόνων κατευθύνεται πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου καὶ προσκυνεῖ αὐτὴ κάνοντας τρεῖς μετάνοιες. Τελειώνοντας τὴν προσκύνηση, λαμβάνει τὸ τρικέρι καὶ ἀρχίζει νὰ εὐλογεῖ τὸν λαό, τοῦ δεξιοῦ Ἱεροψάλτου ψάλλοντος ἥπια τό «Εἰς πολλά ἔτη». Ἐπιστρέφει στὸν θρόνο σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὸ τέλος τοῦ «Αἰνεῖτε...». Τότε οἱ Ἱερεῖς ποιήσαντες σχῆμα, μεταβαίνουν πρὸ τῆς Εἰκόνας, κάνουν 3 μετάνοιες, προσκυνοῦν ἀνὰ δύο, κάνουν ἄλλες 3 μετάνοιες καὶ ἀφοῦ ἔρθουν πρὸ τοῦ θρόνου ποιοῦν σχῆμα καὶ ἀπέρχονται στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ . Τὰ τροπάρια τῶν Αἵνων

Τὰ τέσσερα τροπάρια τῶν Αἵνων, ψάλλονται ὅλα χωρὶς περικοπές, ὡς ὀρίζει τὸ «*Τυπικόν*» Ὅπου πρέπει νὰ ψαλοῦν δύο φορές, νὰ ψαλοῦν, ὡς προελέχθη.

ή . Τὸ κήρυγμα

Τὸ κήρυγμα γίνεται συνήθως μετὰ τὰ «*Πληρωτικά*» καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ «*Ἀπόστιχα*». Εὐνόητον, ὅτι τὸ κήρυγμα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγόλεπτο, σὲ τόνο ἥπιο, χωρὶς ρητορισμοὺς καὶ ἔντονες φωνές, ἐποικοδομητικό, ἐπίκαιρο καὶ κατανυκτικό. Χρειάζεται ἔμπνευση, βίωμα, θεολογικὴ κατάρτιση, προσευχὴ καὶ προετοιμασία.

2. Προηγιασμένες

Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Μεγάλης Τρίτης καὶ Μεγάλης Τετάρτης τελοῦνται Προηγιασμένες. Κατ' αὐτὲς καλὸ εἶναι νὰ προτρέψετε μὲ ἀνακοινώσεις νὰ κοινωνήσουν τὰ μικρὰ παιδιά, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἡλικιωμένοι. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ σχετικὴ ἐνημέρωση τῶν πιστῶν ἐγκαίρως.

3. Μεγάλη Τετάρτη

ά . Τὸ ἅγιο Εὐχέλαιο τελεῖται κανονικὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Τετάρτης τὴν ὠρισμένη ὥρα, ἀπὸ τοὺς Ἑφημερίους τῆς Ἑνορίας.

β . Ἡ Ἱερὴ Ἀκολουθία τοῦ Νιπτῆρος τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Τετάρτης θὰ τελεσθεῖ κανονικά. Στό «*Ὅτε οἱ ἔνδοξοι Μαθηταί...*» λιτανεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπαράλλακτα, ὅπως ἡ εἰκόνα τοῦ Νυμφίου τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἑσπέρας.

4. Μεγάλη Πέμπτη

ά . Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Πέμπτης τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μὲ ἄμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Κατὰ προτίμηση κόκκινα. Στὶς Ἑνορίες μας τελοῦνται δύο θεῖες Λειτουργίες, κατὰ τὸ καθορισμένο πρόγραμμα.

Ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα αὐτὴ, ὅπως καὶ αὐτὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, προσέρχονται ἀθρόα οἱ πιστοὶ νὰ μεταλάβουν τῶν Ἀχράντων

Μυστηρίων, πρέπει νὰ ἐντείνουμε τὴν μέριμνά μας, ὥστε νὰ κατηχήσουμε σωστὰ τοὺς πιστοὺς μας νὰ γνωρίσουν τὴν οὐσία τοῦ Μυστηρίου αὐτοῦ καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ αὐτό *«μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης»*.

β . Ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται συνημμένως στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἡ εἴσοδος γίνεται μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο.

γ . Τὸ ἐκτενὲς εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἀναγιγνώσκεται χύμα.

δ . Ὅσοι Ἐφημέριοι θὰ ἐτοιμάσουν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὸ Ἀρτοφόριο, πρέπει νὰ προσέξουν, ὥστε νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ ἔργο τους μὲ εὐλάβεια. Γιὰ τὸν τρόπο ἀφυγράνσεως ἤτοι ἐψήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου ἔχουμε δώσει σχετικὲς ὁδηγίες.

ε . Στὴν Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν τὰ *«Ἀντίφωνα»* ψάλλονται σὲ γοργὸ ρυθμό, εἰρμολογικό. Τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα διαβάζονται ὅλα ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη, πλὴν τοῦ τελευταίου ποὺ ψάλλεται. Μετὰ ἀπὸ κάθε Εὐαγγέλιο ὁ Ἱεροψάλτης λέγει· *«Δόξα τῇ μακροθυμίᾳ Σου Κύριε, δόξα σοι»*. Μόνο μετὰ τὸ 12ο λέγει· *«Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι»*.

στ . Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἑσταυρωμένου γίνεται ὡς ἑξῆς:

Ὁ προεξάρχων τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας Ἱερέας προετοιμάζει τὸν Ἑσταυρωμένο γιὰ τὴν λιτανεία ποὺ ἔχει μετακινηθεῖ προηγουμένως ἀπὸ τὴν μόνιμη θέση του, ἔχει ξεσκονισθεῖ καλὰ καὶ ἔχει τοποθετηθεῖ ὀρθιος στὸν τοῖχο μέσα στὸ ἱερὸ Βῆμα. Ὁ Ἱερέας, φέροντας ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο, λαμβάνει τὸν Σταυρὸ μετὰ τὸ εἶ Εὐαγγέλιο στὸ ιεὶ *«Ἀντίφωνο»* καὶ τὸν τοποθετεῖ μπροστὰ στὴν ἀγία Τραπέζα μὲ

μέτωπο πρὸς τὸν λαό. Καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες ψάλλουν τὰ τροπάρια τοῦ οἰκείου «Ἀντιφώνου», ὁ Ἱερέας θυμιάζει τὸν Σταυρό, ποὺ στηρίζεται στὴν ἀγία Τράπεζα ἢ ὑποβαστάζεται ἀπὸ ἕτερο Συνεφημέριό του. Μετὰ τὸ θυμίαμα κάνει 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο. Ὅταν οἱ Ἱεροψάλτες τελειώσουν καὶ τὸ τελευταῖο τροπάριο τοῦ «Ἀντιφώνου» καὶ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη σιγή, ὁ Ἱερέας ἀφήνει λίγα δευτερόλεπτα σιωπῆς νὰ περάσουν καὶ ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ ἀπαγγέλλει τὸν ἅ στίχο τοῦ τροπαρίου «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου...*» τρεῖς φορές κρατώντας χρονικὴ ἀπόσταση τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καλὸ εἶναι νὰ συγχρονισθεῖ τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ ἡ κρούση τῆς καμπάνας, ὥστε νὰ κτυπᾷ πένθιμα στὴν διάρκεια τῶν διακοπῶν τῆς φωνῆς τοῦ Ἱερέως καὶ σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς λιτανείας τοῦ Ἑσταυρωμένου μέσα στὸν ἱερὸ Ναό. Λέγοντας ὁ Ἱερέας γιὰ τρίτη φορὰ τὰ «*Σήμερον κρεμᾶται...*» σηκώνει τὸν Σταυρό, στρέφεται πρὸς τὸν λαό καὶ τὸν ἐπιδεικνύει καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν λιτανεύει, πηγαίνοντας δεξιὰ καὶ γύρω-γύρω ἀπὸ τὴν ἀγία Τράπεζα πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἁγίου Βήματος. Ἀπαγγέλλει ἀργά-ἀργὰ καὶ μὲ διακοπές, ὑπολογίζοντας νὰ ὀλοκληρώσει τὴν ἀπαγγελία, ὅταν θὰ ἔχει διασχίσει ὅλο τὸν Ναὸ καὶ θὰ ἔχει φθάσει στὸν Σολέα. Προηγοῦνται τοῦ Ἱερέως οἱ λαμπαδοῦχοι, τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τὸ θυμιατό. Ὅταν φθάσουν στὸν Σολέα, τοποθετεῖ τὸν Σταυρὸ στὴν ἐτοιμασμένη θέση καὶ καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες ἐπαναλαμβάνουν ψαλτὰ τὸ «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ...*» θυμιάζει. Στὸ «*Προσκυνοῦμέν σου τὰ Πάθη Χριστέ*» ὁ Ἱερέας

κάνει σεμνοπρεπῶς 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο καὶ ἀποχωρεῖ μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ . Ἡ προβλεπομένη δισκοφορία διεξάγεται μετὰ τὸ πέμπτο Εὐαγγέλιο κατὰ τὴ διάρκεια πού θὰ ψάλλονται τό ἰγ καί τό ιδ Ἀντίφωνο καί πρό τοῦ ιέ Ἀντιφώνου «*Σήμερον κρεμᾶται...*». Ἐνημερῶστε τοὺς Ἱεροψάλτες νά δώσουν τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο στοὺς ἐπιτρόπους πού θὰ περιφέρουν τὸν δίσκο νά ὀλοκληρώσουν τὴν διακονία τους ἐγκαίρως.

ή . Ἡ προσκύνηση τοῦ Ἑσταυρωμένου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ γίνει μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Πρὸς τοῦτο θὰ ἐπαναληφθεῖ καὶ ἐδῶ ὅ,τι προελέχθη γιὰ τὴν προσκύνηση τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου. Δηλαδή ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ κρατοῦν τὶς θύρες τοῦ Σολέα κλειστὲς καὶ δέν θὰ ἐπιτρέπουν τὴν εἴσοδο ὁ αὐτὸν γιὰ προσκύνηση. Ἔτσι θὰ ὑπάρξει τάξη καὶ ἡσυχία.

θ . Τὸ στόλισμα τοῦ Ἐπιταφίου πρέπει νὰ γίνει ἀπὸ εὐσεβεῖς γυναῖκες τῆς Ἑνορίας. Ἀποφύγετε τὶς δαπάνες γιὰ ἐξεζητημένους δαπανηροὺς στολισμούς. Οἱ συνθῆκες τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως δέν ἐπιτρέπουν προκλητικὲς σπατάλες.

5. Μεγάλη Παρασκευή

ά . Ἡ ἱερὰ Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν ἀρχίζει στὶς 8.00 π. μ. Κάθε Ὁρὰ διαρκεῖ 0.30'. Οἱ Μεγάλες Ὁρες θὰ τελειώσουν στὶς 10.00 π. μ. Ταυτόχρονα θὰ ἀρχίσει ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἢ τῆς Ἀποκαθηλώσεως. Ὁ Ἑσπερινὸς διαρκεῖ δύο

ῶρες καὶ θὰ τελειώσει στὶς 12 μ. Κατὰ τὸν Μέγα Ἑσπερινὸ ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ οἱ Ἱερεῖς φοροῦν ἅμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Ἡ Ἐκκλησία δὲν πενθεῖ πλέον. Ὁ Κύριος, μετὰ τὸ «Τετέλεσται», εἶναι πλέον Νικητής. Εἶναι ὁ «Βασιλεὺς τῆς δόξης».

β . Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἴθισται κατὰ τὴν Ἀποκαθήλωση, ἡ ὁμιλία νὰ ἐκφωνεῖται εὐθύς μετὰ τὰ παλαιοδιαθηκικὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου. Πρόκειται γιὰ ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐνέχει μὲν ἄρκετὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο, ὅμως προσφέρει καὶ στερεὰ διδαχὴ στοὺς ἀκούοντες. Τὸ κήρυγμα λοιπὸν τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῇς πέραν τοῦ λυρισμοῦ, ἀπαιτεῖ συγκεκριμένες θέσεις, καὶ μικρὴ διάρκεια. Φροντίστε ὅσοι προτίθεσθε νὰ μιλήσετε, νὰ προετοιμασθεῖτε καλά.

γ . Ἡ δισκοφορία στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία τῆς Ἀποκαθηλώσεως διεξάγεται λεγομένων τῆς Ἑκτενοῦς καὶ τῶν Πληρωτικῶν. Ὁ Ἱερέας κάνει τὴν σχετικὴ ἀνακοίνωση καὶ οἱ ἐντεταλμένοι συνεργάτες εἶναι ἔτοιμοι, χωρὶς καθυστέρηση, νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ ἔργο τους πρὸ τῆς λιτανείας τοῦ Ἐπιταφίου.

δ . Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου τὸ ἑσπέρας τελεῖται στοὺς Ναοὺς μὲ τὰ φῶτα ὅλα ἀναμμένα καὶ ἅμφια λαμπρά. Ὁ Ἱερέας καὶ ὁ Διάκονος ἐνδύονται στὸν Κανόνα ἅπαντα τὴν ἱερατικὴ στολή. Ὅταν ψάλλονται τὰ Ἐγκώμια, ὁ Ἱερέας εὐρίσκεται πρὸ τοῦ Ἐπιταφίου. Στὴν ἀρχὴ κάθε στάσεως, ὁ Ἀρχιερέας ἢ ὁ Ἱερέας

θυμιάζει τὸν Ἐπιτάφιο καὶ τοὺς πιστοὺς, καὶ στό «*Ἐρραναν τὸν Τάφον*» ραντίζει τὸν Ἐπιτάφιο μὲ ἀρώματα καὶ ἄνθη καὶ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, περιερχόμενος τὸν ἱερὸ Ναό.

έ . Για τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου νὰ ἐνημερώσετε ἐγκαίρως τὴν Ἀστυνομία γιὰ τὸ δρομολόγιο ποὺ θὰ ἀκολουθήσετε, ὥστε νὰ λάβει τὰ ἀπαραίτητα μέτρα τάξεως καὶ κυκλοφορίας τῶν ὀχημάτων.

στ΄. Μετὰ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τὴν ἐναπόθεση του στὴν ἀγία Τραπέζα, τοποθετεῖται στὸ Κουβούκλιο τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ὥστε αὐτὸ νὰ προσκυνεῖ ὁ λαός, ποὺ συνεχίζει νὰ προσέρχεται γιὰ προσκύνηση τοῦ Ἐπιταφίου.

6. Μέγα Σάββατο

ά . Κατ' αὐτὸ ἐπίσης θὰ τελεσθοῦν δύο θεῖες Λειτουργίες στὶς Ἑνορίες μας γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν, ὅπως καὶ τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ κατὰ τὸ ἰσχύον Πρόγραμμα.

β . Κατὰ τό «Ἀνάστα ὁ Θεός» κρούονται χαρμόсуна οἱ κώδωνες τοῦ Ναοῦ καὶ σκορπίζονται κατὰ τὴν τάξη τὰ βαῖα.

ΠΑΣΑ ἈΛΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΙΕΡΟΤΗΤΟΣ
ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΣ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΣΜΟ
ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΒΛΗΤΕΣ

7. Τελετή, "Ορθρος καὶ θεία Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως

α . Στὶς 11 μ.μ. θὰ κρούσουν οἱ κώδωνες τῶν ἱερῶν Ναῶν χαρμόсуна καὶ ὁ Ἱερέας θὰ ἐκφωνήσῃ «*Εὐλογητὸς ὁ Θεός...*» γιὰ νὰ ἀρχίσει ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ μὲ τὰ φῶτα σβησμένα. Στὶς 11.30' μ. μ. ἀρχίζουν οἱ Ἱεροψάλτες νὰ ψάλλουν μέσα στὸ Ἱερό τό «*Ἰδού σκοτία καὶ πρωῒ...*». Στὶς 11.40 μ. μ. ὁ Ἱερέας θὰ ψάλλῃ τό «*Δεῦτε λάβετε φῶς...*» ποὺ ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ Χοροὶ τῶν Ἱεροψαλτῶν. Ὁ Ἱερέας ἀπὸ τῆς Ὠραίας Πύλης προσφέρει μὲ τὴν λαμπάδα τοῦ τὸ φῶς στοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ ἀνάψουν τὶς δικές τους. Τὸ ἅγιο φῶς ὁ Ἱερέας τὸ λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη κανδήλα ποὺ καίει πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα. Στὰ 20 λεπτὰ ποὺ μεσολαβοῦν μέχρι τῆς 12ης μεσονυκτίου, ὁ Ἱερέας ἐπὶ κεφαλῆς πομπῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐξέδρα, ποὺ εἶναι στημένη στό προαύλιο τοῦ Ναοῦ. Προπορεύονται οἱ λαμπαδοῦχοι, τὰ ἐξαπτέρυγα, τὸ λάβαρο καὶ ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, κ.λπ. Στὴν ἐξέδρα διαβάζεται τὸ προβλεπόμενο Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, ποὺ εἶναι τὸ Δεύτερο Ἑωθινὸ καὶ τὸ Ἀναστάσιμο μήνυμά μας καὶ στὶς 12 ἀκριβῶς ὁ Ἱερέας ἀπαγγέλλει τό «*Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ...*» καὶ ψάλλῃ τό «*Χριστὸς Ἀνέστη...*».

β . Ὁ δίσκος περιάγεται ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς Ἑνορίας ἐγκαίρως, κατὰ τὴν ἡ καὶ θ ὥδὴ τοῦ Κανόνος, πρὸ τοῦ «*Ἰδού σκοτία καὶ πρωῒ...*»

γ . Ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ νὰ ὑποδείξετε στοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν στὴν ἀναστάσιμῃ θείᾳ Λειτουργίᾳ.

δ . Συνεννοηθεῖτε μὲ τοὺς Ἱεροψάλτες σας γιὰ τὴν τήρησιν τῶν κατωτέρω·

12 Μεσονυκτίου· Ἀκολουθία Ἀνάστασεως.

12-12.45´ πρωϊνὴ· Ὁ Ὕψιστος. Ὁ Κανόνας ἀρχίζει νὰ ψάλλεται ἤδη ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ καθὼς ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει στὸν Ἱερὸ Ναό.

12.45 - 2.00 πρωϊνὴ· Ἡ Θεία Λειτουργία.

ε . Τὸν Κατηχητικὸν Λόγον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου θὰ ἀναγνώσετε στὸ τέλος τοῦ Ὕψιστου, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας Λειτουργίας.

8. Ἡ Ἀγάπη

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα στίς 10.00 π.μ. θὰ τελεσθεῖ στὸν Μητροπολιτικὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης. Θὰ συμμετάσχετε ὅλοι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀφίχθετε μέχρι τῆς 9.30 π. μ. στὸν Μητροπολιτικὸν Ἱερὸν Ναὸν γιὰ νὰ ἐνδυθεῖτε.

Στοὺς ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης θὰ γίνῃ τὸ ἀπόγευμα τὴν ὠρισμένην ὥραν.

9. Τὸ Πασχαλινὸ Μήνυμά μας

Συνημμένως ἀποστέλλουμε καὶ τὸ Πασχάλιον Μήνυμα γιὰ νὰ τὸ ἀναγνώσετε στὴν τελετὴ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τὴν ἐξέδρα.

10. Για τὴν ὁργάνωση τῆς διακονίας μας κατὰ τὴν Μεγάλη Ἑβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα διαλαμβάνουν οἱ Ἑγκύκλιοι:

13 (Φ.1/3/264) 27.3.2001	128 (Φ.1/3/409) 4.4.2013
34 (Φ.1/3/435) 27. 3.2004	139 (Φ.1/3/310) 20.3.2014
48 (Φ.1/3/439) 8.4.2005	149 (Φ.1/3/186) 6.3.2015
56 (Φ.1/3/352) 28.3.2006	159 (Φ.1/3/283) 29.3.2016
66 (Φ.1/3/279) 12.3.2007	171 (Φ.1/3/231) 15.3.2017
77 (Φ.1/3/378) 1.4.2008	181 (Φ.1/3/232) 6.3.2018
86 (Φ.1/3/339) 23.3.2009	198 (Φ.3/1/238) 26.03.2019
98 (Φ.1/3/306) 20.3.2010	219 (Φ. 1/3/304)

06.04.2020

109 (Φ.1/3/366) 1.4.2011	242 (Φ.1/3/242) 13.04.2021
119 (Φ.1/3/337) 21.3.2012	257 (Φ.1/3/138) 11.03.2022
273 (Φ.1/3/119) 13.3.2023	

Πατέρες καὶ Ἀδελφοί

Εὐχομαι μὲ ἱερὴ κατάνυξη νὰ διέλθουμε τὶς ἅγιες ἡμέρες ἐπιτελοῦντες εὐαρέστως στόν Θεό τὴν ἱερὴ ἀποστολή μας ἀφοῦ γίνουμε μάρτυρες τῶν τοῦ Χριστοῦ Παθημάτων νά ἀναδειχθοῦμε καί κοινωνοί τῆς δόξης πού θά ἀποκαλυφθεῖ μελλοντικά, ὅπως αὐτοχαρακτηριζόταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος *«μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός»* (Ἀ Πέτρου ἐ , 1)

Σὲ σᾶς προσωπικῶς καὶ στὶς οἰκογένειές σας εὐχομαι νὰ ἔχετε
τὴν εὐλογία, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν χαρὰ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Καλή Ἀνάσταση καὶ Χρόνια Πολλά

Μετά πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

